

DE LANG STRAAT

*fietsroute Waspik,
Sprang-Capelle en Waalwijk*

**LANGS WO II MONUMENTEN, BEELDEN,
PLAQUETTES EN GEDENKPLAATSEN**

welkom in de Langstraat

Welkom in De Langstraat! De groene vrijetijdsregio, gelegen tussen de attractieve Brabantse steden 's-Hertogenbosch, Tilburg en Breda. Met naast grote toeristische trekkers als vestingstad Heusden, Efteling en Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen talrijke unieke parels, die een bezoek meer dan waard zijn. Dé streek waar een gemoedelijke sfeer, samen zijn en vermaak centraal staan. De Langstraat vormt de ideale familietuin, waar families en vrienden bij elkaar komen, plezier maken en ontspannen met elkaar. De tuin als ontmoetingsplek staat symbool voor de regio. Veel plezier in De Langstraat: tuin van Brabant!

In dit boekje tref je de volgende informatie aan:

- Een beschrijving waar het monument zich bevindt
- Uitleg over het monument of een beschrijving van wat er gebeurd is of een sferbeeld van de toenmalige situatie
- Foto's ter ondersteuning
- Een routekaart

Tekst en foto's: Theo van Bracht, Bea de Jongste en Wim Smits - Vormgeving en drukwerk: Tal grafische vormgeving - Geraadpleegde bronnen: Heemkundekring Op 't Goede Spoor Waspik, Heemkundevereniging Sprang-Capelle, Heemkundekring De Erstelinghe Waalwijk, WaalwijkWiki en de Canon van Waalwijk - @2021 Copyright: niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van RBT De Langstraat worden verveelvoudigd.

voorwoord

Sta even stil..... bij herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog

Soms draagt de grond onder onze voeten nog sporen van 75 jaren geleden. Soms verborgen of opvallend aanwezig verbeelden monumenten, plaquettes, gedenksteden of plaatsen verhalen uit de tweede wereldoorlog. Ook een niet ontplofte bom, munitie, restanten van 'n vliegtuig of restanten van een stoffelijk overschot markeren deze geschiedenis en voeren ons terug naar een zeer beroerde tijd. Niet zichtbaar zijn de littekens van emotionele herinneringen uit die tijd; littekens die nooit meer weggaan. De opoffering in die dagen en het verlies aan mensenlevens grepen diep in het dagelijkse leven van tallozen in. "Overleven" was in die tijd het devies hoewel dat niet gold voor diegenen die hun leven in de waagschaal stelden voor onze vrijheid.

Eind 2019 werden we door voormalig burgemeester Nol Kleijngeld uitgenodigd, tijdens een bijeenkomst op het stadhuis, om een bijdrage te leveren aan de herdenking van 75 jaar Bevrijding Waalwijk. "Herdenken èn stilstaan" bij datgene wat niet meer is, was het uitgangspunt van ons werkgroepje die deze fietsroute samenstelde. Lang niet alle verhalen konden beschreven worden en bij het inventariseren en te achterhalen, wat er zich in Waspik, Sprang-Capelle en Waalwijk allemaal afgespeeld heeft tijdens W.O.II, hebben wij keuzes moeten maken.

De foto's en teksten spreken ons inziens tot de verbeelding en het geheel is zo geschreven, dat ieder verhaal afzonderlijk te lezen is. Voor de deelnemer aan deze fietsroute volstaat het de grote lijnen te weten van wat er zich hier tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft afgespeeld; daartoe hebben wij ons dan ook beperkt. Wij nodigen daarom iedereen uit om even stil te staan bij elk monument of gedenkplaats.

Deze fietsroute is het resultaat van een samenwerking tussen ContourdeTwern, stichting Wandelpark Waalwijk en Lokaal Belang; wij hebben met voldoening aan dit project gewerkt.

7. bevrijders op Waalwijks grondgebied

> Hoek Meerdijk en Kloosterweg

Mariakapel ('t Kapelleke)

Op de plaats waar de bevrijders op 30 oktober 1944 voor het eerst voet op Waalwijks grondgebied zetten, wordt in 1947 de Mariakapel gebouwd uit dankbaarheid jegens zowel Maria, voor de bescherming tijdens de oorlogsjaren, als de Schotse militairen voor de bevrijding van Waalwijk. 't Kapelleke' is sinds 1993 een gemeentelijk monument.

Plaquette in plantsoen bij Mariakapel

Op 5 mei 1995 onthult Sir Derek Lang een gedenksteen voor de Cameron en Seaforth Highlanders. Sir Derek Lang is de Britse generaal die aan het hoofd stond van de Schotse troepen Onder de plaquette is de volgende tekst aangebracht: Het door leerlingen van Scholengemeenschap de Overlaat vervaardigde gedenkteken, symbool van dankbaarheid jegens de bevrijders, bestaat uit een gemetselde sokkel met een plaquette waarop afgebeeld het embleem van het 5e Bataljon van The Seaforth Highlanders en het 5e Bataljon van The Queen's Own Cameron Highlanders.

UIT DANKBAARHEID JEGENS ONZE BEVRIJDERS

THE QUEEN'S OWN HIGHLANDERS

(SEAFORTH & CAMERONS)

30 OKTOBER 1944

"WE SHALL NOT FORGET"

HET GEMEENTEBESTUUR EN DE BEVOLKING - 5 MEI 1995

Inverness plaquette > Achterin de kapel

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Mariakapel wordt op 12 oktober 1997 binnen in deze kapel een replica geplaatst van de Inverness plaquette. Twee jaar eerder, op 29 oktober 1995, onthulden burgemeester Van Schaik en provost G. Fraser, in aanwezigheid van brigadier G. Andrews, die aan het hoofd stond van een van de bataljons die Waalwijk bevrijdden, de originele gedenkplaat in Inverness (Schotland). De gedenkplaat, ontworpen en vervaardigd door Alan Heriot, werd door de gemeente Waalwijk aangeboden aan de 51e Highland Divisie bij het Fort George in Inverness, de voormalige thuisbasis van de Divisie. Dit om uiting te geven aan de dankbaarheid van de Waalwijkse bevolking jegens de Schotten en als symbool van de eeuwigdurende vriendschap tussen Waalwijk en de 51 Highland Divisie. Het herinneringsteken staat bij de ingang van de kapel in Fort George. Op de plaquette is een doedelzakspeler afgebeeld alsmede drie Schotse militairen met baretten van de bataljons die bij de bevrijding van Waalwijk een rol hebben gespeeld.

2. Maycrete noodwoningen

> Meerdijk in Waalwijk

De Maycrete dubbelwoning gelegen aan de Meerdijk 2A (de woning is nog bewoond) is de laatste van de noodwoningen die vlak na de bevrijding in Waalwijk en Besoijen werden geplaatst. Een Maycrete-woning is een prefab woningtype dat na de Tweede Wereldoorlog op diverse plaatsen is gebouwd als noodwoning. Maycrete noodwoningen waren bedoeld om de woningnood op te lossen die ontstaan was doordat een deel van de Nederlandse woningen bij oorlogshandelingen was verwoest. De naam Maycrete is een samenvoeging van de naam van de ontwerper, de Amerikaanse architect Bernard Maybeck en het Engelse woord 'concrete', dat beton betekent.

In 1946 krijgt Waalwijk 36 Maycrete-noodwoningen toegewezen. 28 van deze woningen worden het jaar daarop geplaatst aan de Dr. Ringersstraat. Genoemd naar Dr. Ir. J.A. Ringers, die als minister voor wederopbouw, de woningbouw na de oorlog sterk heeft gestimuleerd. De overige 8 woningen worden gebouwd aan de Korte Driessen. Dit was de naam van een tijdelijke, doodlopende zijstraat van de Floris V-laan. Deze straat lag op de plek waar in 1953 het Willem van Oranje College gebouwd zou worden. De eerste noodwoningen werden in augustus 1947 betrokken.

De levensduur werd destijds geschat op circa tien jaar, maar de woningen bleken in de praktijk veel langer mee te gaan. De bedoeling was dat de betonnen woningen maar een korte tijd dienst zouden doen. Bij de sloop in 1969 (!) is deze woning overgeplaatst naar de Meerdijk.

In Nederland zijn ten minste 930 van deze woningen gebouwd, grotendeels in Noord-Brabant, Zeeland en Gelderland. In diverse plaatsen zijn nog Maycrete-woningen te vinden. In enkele gemeenten hebben deze woningen de status monument verkregen. Ook deze laatste noodwoning in Waalwijk verdient het om bewaard te blijven. Vanwege het verhaal achter deze woning past het om hier even bij stil te staan.

3. aan de vergetelheid onttrokken

> Herdenkingstegels Sint Crispijnstraat, Grotestraat en Markt Waalwijk

Herdenkingstegels zijn kleine monumenten ter herinnering aan in de Tweede Wereldoorlog omgekomen Waalwijkse inwoners. Herdenkingstegels worden geplaatst in het trottoir voor het voormalig woonhuis van alle oorlogsslachtoffers in Waalwijk. Op zaterdagmiddag 4 mei 2019 zijn de eerste twee herdenkingstegels aan de Markt onthuld door burgemeester Nol Kleijngeld samen met de familie van Louis van Adelberg. Alle herdenkingstegels zijn geplaatst.

Markt 2 was het woonadres van Louis van Adelberg en Hermann Seinfeld. Louis van Adelberg stierf in 1944 na herhaalde verhoren door de Gestapo, die plaatsvonden bij de Sicherheitsdienst in 's-Hertogenbosch. Hermann Seinfeld woonde hier op kamers. Hij was leerlooiër van beroep en werkte bij de Lederfabriek De Amstel. Hermann werd op transport gesteld en via Den Bosch en Westerbork afgevoerd naar een vernietigingskamp. Hij is slechts 34 jaar geworden.

Op woensdag 30 oktober 2019 zijn herdenkingstegels onthuld in de Sint Crispijnstraat. Waarmee weer zes Waalwijkse "oorlogsslachtoffers" aan de vergetelheid zijn onttrokken.

Rietje Lommers

Geboren te Waalwijk 11-06-1937
Omgekomen te Waalwijk 29-10-1944

Gerard Schapendonk

Geboren te Besoyen 25-09-1913
Omgekomen te Roosendaal en Nispen 31-05-1944

Henk Henkelman

Geboren te Waalwijk 04-03-1935
Omgekomen te Waalwijk 29-10-1944

Cor Sleenhoff

Geboren te Waalwijk 08-07-1934
Omgekomen te Waalwijk 29-10-1944

Drik van der Pennen

Geboren te Waalwijk 08-10-1916
Omgekomen in de omgeving van Cham (Deu) 23-04-1945

Theodorus Petrus Kelder

Geboren te Waalwijk 14-02-1870
Omgekomen te Waalwijk 04-11-1944

In de Grotestraat voor de entree naar de Jan Pannebakkerhof is een herdenkingstegel geplaatst ter nagedachtenis aan Joop Hoffmans. Joop woonde tot 6 september 1944, de dag waarop hij achter het oude raadhuis werd gefusilleerd, op het adres Grotestraat 349.

Joop Hoffmans

Geboren te Waalwijk 29-12-1925
Omgekomen te Waalwijk 06-09-1944

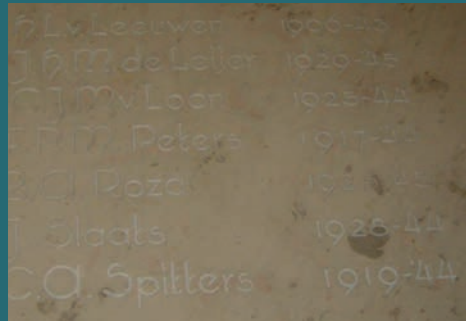
Sinds 1994 brengt de Duitse kunstenaar Gunter Demnig "stolpersteinen" (struikelstenen) aan op de trottoirs voor de huizen van mensen die door de nazi's verdreven, gedeporteerd en vermoord zijn. Joden, Sinti en Roma, politieke gevangenen, homoseksuelen, Jehova's getuigen en mensen met handicaps. De vraag naar de herinneringsstenen uit Nederland en de rest van Europa is zo groot dat de Duitse kunstenaar nauwelijks aan de vraag kan voldoen. Daarom kiezen steeds meer gemeenten voor alternatieve herdenkingstegels waar de dezelfde gedachte van uitgaat.

Het initiatief van de herdenkingstegels in Waalwijk komt van de werkgroep Oorlogsslachtoffers bestaande uit de Waalwijkse heemkundekringen, het Streekarchief Langstraat Heusden Altena en een WO-II deskundige. Samen namen zij het initiatief om met herdenkingstegels stil te staan bij de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog uit de gemeente Waalwijk.

4. oorlog beëindigt de levens van talentvolle leerlingen

> Plaquette in het leercentrum van Mollercollege aan de Olympiaweg

Deze plaquette herinnert aan de (oud)-leerlingen van de school die in WOII zijn omgekomen. Op initiatief van oud-directeur Drs. Gerben de Vries wordt op 4 mei 1954 in de hal van het Dr. Mollercollege aan de Burg. Moonenlaan een gedenksteen onthuld voor de veertien in de Tweede Wereldoorlog omgekomen leerlingen en oud-leerlingen van de school, ten tijde van de oorlog nog R.K. H.B.S. In zijn toespraak typeerde hij hen als volgt:

Cor Bank, een bescheiden en weinig spraakzaam jongmens, altijd maar vooral in militair uniform keurig verzorgd. Hij nam dienst bij het vliegwezen, wist toen het oorlog werd naar Engeland te ontkomen; als oorlogsvlieger bij de RAF stortte hij met zijn toestel neer in de zee voor de Franse kust en verdrong op 25 oktober 1943.

Gerard van Beek uit Kaatsheuvel, een goedgehartig en zeer serieus student met uitzonderlijke begaafdheden. Hij vertrok in 1947 als dienstplichtig sergeant naar Indonesië, waar hij op 18 januari 1949 zijn 23e verjaardag vierde en twee dagen later door een banjir (een snel opkomende, verwoestende overstroming van rivieren) werd meegesleurd en verdrong.

Pierre van Boxtel, een scherpzinnige leerling uit Berdijk, met grote aanleg voor wiskunde, die in Tilburg het eindexamen HBS B behaalde. Een energieke durfal, die als oorlogsvlieger reeds op 28 oktober 1941 in Engeland omkwam.

Andre Brox uit Waspik, steeds met een sympathieke glimlach op zijn gelaat, een voorbeeld van studie ijver en plichtsbetrachting. Als bestuurder van een militair vliegtuig is hij op 10 oktober 1949 boven Sumatra neergestort; zijn lijk is veel later gevonden.

Harry Hens, maakte deel uit van de allereerste groep leerlingen van de school, ongetwijfeld behorend tot de beste die ooit aan de zorgen van de school zijn toevertrouwd geweest. Op de vooravond van de 10e mei 1940 kwam hij als gemobiliseerd militair naar Waalwijk uit bezorgdheid voor zijn oudste zoontje, wie, naar hij vernam een ongeluk was overkomen. De gebeurtenissen van de daaropvolgende mei-oorlogsdagen hebben zijn zachtmoedige karakter zo aangeprepen, dat hij een zenuwschok kreeg, waaraan hij op 10 augustus 1940 is overleden.

Joop Hoffmans, een jongen met een open en vrolijk karakter. Toen op 2 september 1944 via burgemeester Moonen de opdracht ontvangen werd het schoolgebouw voor de zoveelste maal te ontruimen, heeft Joop aan het verzoek van de directeur om te helpen bij de opberging van de schoolmeubelen zo grondig voldaan, dat hij, naar hij zelf zei, 'voor lange tijd vrij van school zou zijn.' Wie had kunnen denken dat deze schertsende opmerking zo spoedig verschrikkelijke ernst zou worden? Vier dagen nadien werd hij door onguere elementen uit het Duitse leger achter het raadhuis alhier neergeschoten.

Johan Kemperman, op het eiland Sumatra geboren, een jongen die zich soms in het koude noorden minder goed thuis leek te voelen en wel eens met heimwee in het hart aan tropisch Nederland teruggedacht. Deze jonge vurige Nederlander werd kort voor onze bevrijding door vijandige elementen gegrepen en is op Allerheiligen - twee dagen na onze bevrijding - in een concentratiekamp in Duitsland overleden.

Harrie van Leeuwen, een zoon uit een in de Langstraat algemeen geacht Israëlitisch gezin, had hier door noeste arbeid in binnen- en buitenland een belangrijk commercieel bedrijf opgebouwd; trachtte met zijn dochtertje naar Zwitserland te ontkomen, werd bij de Belgische grens gegrepen en op 31 december 1943 ter dood gebracht. Gelukkig is zijn dochtertje gered.

Jan de Leijer, een sympathieke jongen met een stil, goedhartig karakter, zeer begaafd. Deze echt godsdienstige jongen stond niet alleen op school, maar ook bij de leiders van de verkeners zeer hoog aangeschreven. Hij stierf met zes van zijn familieleden een plotselinge dood op 10 februari 1945, ten gevolge van het neerstorten van een V1.

Kees van Loon, die in een landbouwbedrijf veiligheid trachtte te vinden en tegelijk zijn liefde voor de vrije natuur hoopte te bevredigen. Het is wel schrijnende tragiek dat hij, voor wie het verkeren in Gods vrije natuur het schoonste ideaal betekende, binnen de afschuwelijke omheining van een Duits concentratiekamp zijn laatste levensweken moest slijten. Hij stierf daar 17 december 1944.

Frans Peters uit Drunen, die na drie klassen van de HBS ging studeren voor onderwijzer, die de hoofdkte haalde en verschillende bij-akten en die nog eenmaal in de wis- en natuurkundige wetenschappen academisch hoopte door te kunnen studeren, die op 26-jarige leeftijd lid was van de examencommissie van het Mulo-diploma, die zijn diensttijd als onderwijzer doorbracht te Waalwijk, eerst aan de Broederschool, later aan de St. Clemensschool. Toen hij bij de bevrijding van Drunen zijn ouders voor het gevaar wilde waarschuwen, werd hij door een granaatscherf aan het hoofd getroffen en overleed vrijwel onmiddellijk.

Bas Roza uit Wijk en Aalburg, een begaafde leerling, die bij zijn medeleerlingen zeer populair was. Als ondergrondse strijder werd hij gevangen genomen en naar Amersfoort overgebracht. Hier werd zijn gezondheid geknakt en hij werd opgenomen in het kampziekenhuis te Leusden, waar hij overleed op 24 april 1945.

Julius Slaats, klasgenoot van Jan de Leijer, een echte jongen, die het leven nog van de optimistische kant bekeek, ondanks zijn jeugdige leeftijd door de Duitsers gevangen genomen en met drie broers en Kees van Loon naar het beruchte Neuengamme overgebracht. Hier overleed hij acht dagen voor Kees van Loon, op 9 december 1944.

Kees Spitters, een stille werker die een zeer gewaardeerde administratieve arbeidskracht werd in een groot lederbedrijf. Voor hem gold het als een heilige plicht Nazi-Duitsland en zijn satellieten te bestrijden. Hij werd gevangen genomen en naar Scheveningen overgebracht, waar hij op 20 mei 1944 werd gefusilleerd. Enige uren voor zijn dood schreef hij nog een brief aan zijn ouders. God geeft kracht naar kruis.

GEEN PIJLER STUT ZO HECHT DIT TROTS GEBOUW
ALS HUNNE DEUGD, AAN GOD EN VADERLAND GETROUW.

Zo eindigt de tekst van de heer Kouters, die alsmede de namen van de slachtoffers, werden getekend door A. Carpay en gegraveerd in een door de Gebroeders Verappe geschonken marmeren plaat.

De plaquette is in 2019 overgebracht naar het nieuwe schoolgebouw aan de Olympiaweg 8b. En op 28 oktober 2019 heeft de voorzitter van de leerlingenraad, Daisy Momotenko, samen met burgemeester Kleijngeld de plaquette onthuld. De plaquette heeft hiermee weer een waardige plek gekregen in het open leercentrum van het huidige Dr Mollercollege.

5. vliegende bommen

> Ramppad Waalwijk

De V-1 (Vergeldingswapen 1) was een onbemand straalvliegtuig dat door de Duitse Luftwaffe werd ingezet als vliegende bom. Met name in de periode van oktober 1944 tot en met maart 1945 werden vanuit het nog bezette deel van Nederland uit plaatsen in de omgeving van Deventer, duizenden V-1's gelanceerd naar doelen zoals Londen en de haven van Antwerpen, die op dat moment door de geallieerden werd gebruikt. Deventer ligt ongeveer op een rechte lijn, westelijk van Tilburg over Waalwijk richting Antwerpen. Maar omdat de techniek nogal eens haperde, stortten er veel V-1's eerder neer. Op zondag 28 januari 1945 's ochtends om zeven uur schrikten de bewoners van Baardwijk wakker door een enorme knal. Een V-1 heeft zich achter het Laageinde in de grond geboord. Vier woningen worden totaal vernield en vijftien woningen zijn op slag onbewoonbaar, terwijl dertig andere beschadigd raken.

De tekst op de plaquette luidt:

Ter nagedachtenis aan de
slachtoffers van de Duitse V-1
die hier insloeg op
28 januari 1945

C.J. Brok
L. Brok
A.M. Brok-van Woensel
F. Pullens-Maas
T. Pullens
C.T. Schilders
C. Schilders
A. Schilders-de Veer

Aangeboden door
het gemeentebestuur
van Waalwijk
4 Mei 1995

Vervaardigd door
leerlingen van
Scholengemeenschap
De Overlaat

Maar wat veel erger is: er zijn acht doden en vijfen-
twintig gewonden. Het Rode Kruis rukt meteen uit en
heeft er de handen vol aan de slachtoffers onder het
puin uit te halen (vijf van de doden zijn door verstik-
king om het leven gekomen). Het werk wordt nog be-
moeilijkt door de dikke sneeuw die de straten bedekt.
Hulp komt er ook van de verkenners van de Andreas
Zijlmansgroep. Er wordt hard gewerkt en om tien uur
zijn alle slachtoffers geborgen. De gewonden worden
overgebracht naar het noodziekenhuis en de overle-
denen worden opgebaard in een lokaal van de 'Zus-
terschool,' de rooms-katholieke meisjesschool in de
toenmalige Minister Loeffstraat in Baardwijk. Op 4
mei 1995 onthulde burgemeester R.H.J. van Schaik
aan het Ramppad en in de Grotestraat gedenkstene-
n ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de vliegen-
de bommen die daar op respectievelijk 28 januari en
10 februari 1945 insloegen. (Bron: Waalwijk Wiki)

Beide gedenkstene-
n werden ontworpen en vervaar-
digd door leerlingen en docenten van Scholenge-
meenschap De Overlaat.

6. ons Lief Vrouwke, gift 'm nog 'n douwke

> Inslag V-1 Grotestraat Waalwijk

Vele duizenden V-1's zijn er vanuit het bezette deel van Nederland afgeschoten op doelen in Engeland en België. Vaak door een haperende techniek haalden veel van deze vliegende bommen hun doel niet. Ruim 2000 V-1's zijn neergestort op Nederlands grondgebied. Het schietgebedje 'Ons Lief Vrouwke, gift 'm nog 'n douwke' zal menigmaal zijn gepreveld als er weer een vliegende bom over Waalwijk heen ging. Dit monument herdenkt slachtoffers van de Duitse V-1 vliegende bom die hier insloeg.

De tekst op het plaquette luidt:

Ter nagedachtenis aan de
slachtoffers van de Duitse V-1
die hier insloeg op
10 februari 1945

JBM Bergmans
MC Bergmans-Pulles
JF Brokken
AJA Brokken-van Huygevoort
AM Bruurmijn-de Graaf
JPM Dirkse
PEM Dirkse-van Engelen
W van der Eerden van der Burght
GWM de Leijer
UG de Leijer
JG de Leijer
AH de Leijer-van der Eerden
WA van Megen
N Proveniers
MAA Verhagen Bergmans
JHM de Leijer
H Versteeg

Aangeboden door het
gemeentebestuur van Waalwijk
4 mei 1995

Vervaardigd door leerlingen
en docenten van Scholen-
gemeenschap De Overlaet

Veertien dagen na de inslag in Baardwijk, in de vroege ochtenduren van zaterdag 10 februari 1945 komt er weer een serie V-1's over Waalwijk heen. Met onregelmatige tussenpozen vliegt er een knetterend van oost naar west over de stad heen. De laatste V-1 heeft te veel hoogte verloren. Hij raakt met zijn linkervleugel één van de populieren op de Winterdijk en schiet door de klap met een zwaai de Dijkmijn in, een steegje tussen de metaalwarenfabriek de 'Duo' en het fabriekje van Bergmans. De V-1 boort zich recht in het blok van drie huizen aan het einde van de Dijkmijn. Een enorme ravage is het gevolg. Door de geweldige ontploffing zijn ook huizen in de omtrek onherstelbaar vernield. Bovendien raken veel mensen gewond door het rondvliegende glas. Het Rode Kruis rukt meteen uit en in de loop van de dag worden zeventien lichamen geborgen; de meeste slachtoffers zijn overleden doordat ze verpletterd zijn onder het puin. Een aantal zwaargewonden wordt door geallieerde soldaten met spoed naar Tilburg gebracht. Naast de Rode Kruishelpers steken ook de Broeders van Maastricht de handen uit de mouwen. Zij zijn het die de lichamen kisten. Het ruimen van het puin neemt nog weken in beslag, waarbij soms nog lichaamsdelen worden gevonden. De zestien katholieke slachtoffers van de ramp worden op maandag 12 februari, in de stromende regen, begraven. Het is een indrukwekkende plechtigheid, die massaal wordt bijgewoond. Ter hoogte van de plek waar de V-1 is neergestort, is later de Hertog Janstraat aangelegd.

(Bron WaalwijkWiki)

7. gijzeling met dramatische afloop

> Plaquette bij de Lantaarn op Raadhuisplein Waalwijk

De plaquette in de bestrating voor de Lantaarn op het Raadhuisplein herinnert aan een van de meest dramatische gebeurtenissen uit de Waalwijkse geschiedenis. Op woensdagochtend 6 september 1944 worden op deze plaats burgemeester Moonen en de broers Vincent en Joop Hoffmans door de SS in gijzeling genomen. Deze eiste de vrijlating van twee landwachters, die een dag eerder (dolle dinsdag) door het verzet zijn opgepakt. De SS'ers stellen een ultimatum: om 13.30 uur moeten de verdwenen landwachters terug zijn. Zo niet, dan zouden de drie gijzelaars worden doodgeschoten. Maar zowel burgemeester Moonen als de broers Hoffmans weten niets van de arrestatie een dag eerder. De SS'ers zien dat anders. Zij vinden de burgemeester verantwoordelijk. De broers Hoffmans zijn onschuldig, maar hebben de pech dat een neef, met dezelfde achternaam, betrokken is bij het oppakken van de landwachters. Er worden nog enkele pogingen ondernomen om de landwachters te vinden, maar tevergeefs. Intussen wordt ook huisarts Piet Lenglet nog gegijzeld omdat hij, in een poging burgemeester Moonen en de broers Hoffmans vrij te pleiten, weigert zijn informatiebron te noemen.

Burgemeester Moonen pleit voor de drie andere gijzelaars en hij slaagt erin, op basis van bescherming door het internationale recht, dokter Lenglet vrij te pleiten. Het ultimatum is dan bijna verstreken. Na lang aandringen van burgemeester Moonen, wordt er een priester bijgehaald. Dit is deken Heezemans, die toestemming krijgt om de drie ter dood veroordeelden in hun laatste momenten bij te staan.

De executie zou plaatsvinden op het plein voor het raadhuis. Maar voor het raam van hun woning aan het Raadhuisplein hebben de vrouw en dochter van burgemeester Moonen alles kunnen volgen. Daarom vraagt de burgemeester als laatste gunst om de executie achter het raadhuis, buiten het zicht van zijn vrouw en dochter, te laten plaatsvinden. Hierin wordt toegestemd. Daarna worden vanaf deze plaats bij de Lantaarn burgemeester Moonen en de gebroeders Hoffmans door enkele SS'ers begeleid naar de plaats van executie achter het raadhuis. De plaquette in de bestrating voor de Lantaarn herinnert aan deze gebeurtenis.

De tekst op plaquette luidt:

OP WOENSDAG 6 SEPTEMBER 1944 VOND
OP DEZE PLAATS EEN VAN DE MEEST
DRAMATISCHE GEBEURTENISSEN UIT DE
WAALWIJKSE GESCHIEDENIS PLAATS.
DOOR DE DUITSE BEZETTER WERDEN VIER
ONSCULDIGE INWONERS GEGIJZELD.
DRIE VAN HEN WERDEN LATER ACHTER
HET RAADHUIS GEFUSILLEERD.

8. waar het leven getekend

> Plaquette op de achterzijde van het oude Raadhuis Waalwijk

Op woensdag 6 september worden burgemeester Moonen en de gebroeders Hoffmans onder begeleiding van twee SS'ers, vanaf de plaats bij de Lantaarn op het raadhuisplein naar de achterzijde van het raadhuis gebracht, om buiten het zicht van omstanders te worden geexecuteerd. Ze moesten zich naast elkaar opstellen met het gezicht naar de muur van het raadhuis. Toen klonk het bevel om te vuren. Dit was precies om zeven minuten over half twee. De mannen vielen neer en men dacht dat ze dood waren. De SS'ers blijken slechte schutters te zijn die Joop en de burgemeester pas na een genadeschot om het leven kunnen brengen. Broer Vincent overleeft de executie en het genadeschot en weet met hulp van Heezemans, die voor afleiding zorgt, te ontsnappen. Hij strompelt naar de Winterdijk en loopt een weiland in, waar hij in het prikkeldraad verstrikt raakt. Dit redt zijn leven want anders zou hij in een sloot zijn gevallen en verdronken.

Vincent verliest een grote hoeveelheid bloed, maar wordt gered door mensen van het Rode Kruis die in het raadhuis zitten. Met een auto wordt Vincent naar het Groot Ziekenhuis in Den Bosch gebracht, hier slaagt men erin om zijn leven te redden. Vincent herstelt maar wordt nooit meer de oude. De rest van zijn leven draagt hij de trauma's van die dag bij zich. De gebeurtenis heeft hem voor het leven getekend.

Tekst op plaquette luidt:

OP 6 SEPTEMBER 1944 DES NAMIDDAGS KWART VOOR TWEE
WERDEN OP DEZE PLAATS ONSCHULDIG ZONDER VORM
VAN PROCES DOOR DE DUITSCHERS GEFUSILLEERD

BURGEMEESTER E C J MOONEN OUD 66 JAAR
VINCENT HOFFMANS 25 J EN JOOP HOFFMANS 18 J

BURGEMEESTER MOONEN EN JOOP HOFFMANS STIERVEN
EEN HELDENDOOD VOOR 'T VADERLAND
V HOFFMANS BLEEF OP WONDER BAARLIJKE WIJZE IN HET LEVEN

Oorlogsmonumenten in de gemeente Waalwijk zijn geadopteerd door basis- en middelbare scholen. Dit monument is geadopteerd door Scholengemeenschap de Overlaat.

Met adoptie geven zowel gemeente als scholen aan het belangrijk te vinden om diverse gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog te herdenken.

9. oorlogsmonument Waalwijk

> Burgemeester Moonenlaan/Wandelpark

Het Oorlogsmonument aan de Burg. Moonenlaan is een monument ter nagedachtenis aan alle Waalwijkers die zijn omgekomen tijdens de bezetting en in het bijzonder aan burgemeester Moonen, die tijdens de oorlog door de bezetter is gefusilleerd. Op 30 oktober 1949 is het monument onthuld door mevrouw H.A.C. Moonen-Sassen (1876-1957). Het beeld van gegoten brons is 2,75 meter hoog. Het staat op een tufstenen zuil van 2 meter hoog, die aan de bovenzijde 1 x 1 meter meet. Het monument, een beeld van een mannenfiguur ineenslopend na een fusillade, is ontworpen door John Raedecker. Deze beeldhouwer is ook bekend door zijn bijdrage aan het Nationaal Monument op de Dam in Amsterdam en het Leeuwenmonument op de Grebbeberg. Het is gemaakt door de firma Binder uit Haarlem.

Het voetstuk van 4 x 4 meter is vervaardigd uit tufsteen met platen van hardsteen. Rondom het monument zijn hardstenen keien geplaatst in een cirkel met een diameter van 16 m. Voor het ontwerp van onderbouw en entourage tekende G.H. Holt. Op het voetstuk zijn de jaartallen '1940-1945' aangebracht. In de hardstenen platen die rondom dit voetstuk zijn gelegd, zijn de namen van de Waalwijkse oorlogsslachtoffers gegraveerd en een gedicht van mevrouw H. de Kat-van Zijl:

'ZIJ VIELEN TER AARD VÓÓR HET GLOREN DER GOUDENE ZONNE,
DE VRIJHEID DEN LANGEN NACHT VAN DEN OORLOG VERDREEF, VOOR ONS, GESPAARDEN.
EEN SCHOONERE OCHTEND OMVING HEN, GEVALLEN TER HEMELSCHE GAARDE,
MET HET, DEN BROEDERS GEGEVENE LEVEN, GEWEVEN UIT EEUWIGE BLIJHEID'.

De oorlogsmonumenten in Waalwijk zijn geadopteerd door basis- en middelbare scholen in de gemeente. Dit oorlogsmonument is geadopteerd door basisschool Teresia. Met adoptie geven zowel gemeente als scholen aan het belangrijk te vinden om diverse gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog te herdenken.

Leerlingen van deze basisschool worden actief betrokken bij de Dodenherdenking die hier jaarlijks op 4 mei plaatsvindt.

10. Indiëmonument

> Wandelpark Waalwijk

Na de Tweede Wereldoorlog staan de jaren 1945-1950 in het teken van de Indonesische kwestie. Direct na de Japanse capitulatie op 15 augustus 1945 roepen Soekarno en zijn nationalistische medestanders de onafhankelijke Republiek Indonesië uit. Nederland erkent de Republiek niet en zet alles op alles om Nederlands-Indië te behouden. Perioden van diplomatie en onderhandeling wisselen af met perioden van strijd. Als eerbetoon aan de in Indonesië gesneuvelde Waalwijker Antoon van Hilst werd, op initiatief van de Club van Oud-Indiëgangers, als eerbewijs op 27 december 1989 aan de Grotestraat 245 (nabij het Raadhuisplein, in de gevel van het toenmalige VVV-kantoor) het Waalwijkse Indiëmonument onthuld. Het monument bestaat uit twee gedenkstenen, waarmee in Antoon van Hilst alle gesneuvelden in Indië worden herdacht.

Het door Wim Klijn ontworpen monument werd onthuld door Mr. S.L.F. de Hartogh, oud-commandant van het 3e Bataljon Garde Regiment Prinses Irene en de plechtigheid werd muzikaal omlijst door het tamboerkorps van dit Regiment. In de dagen na de onthulling was in het gemeentehuis een fototentoonstelling ingericht over de activiteiten van het Nederlandse leger in Indonesië gedurende de periode 1945-1950. Na het vertrek van de VVV naar een nieuwe behuizing en de permanente plaatsing van afvalcontainers in de directe omgeving, kreeg de locatie in de ogen van zowel de Club van Oud-Indiëgangers als het gemeentebestuur steeds meer een onwaardige uitstraling. Daarom werd besloten het monument te verplaatsen. Tijdens de landelijke veteranen-dag van 29 juni 2006 vond de onthulling plaats van het Indiëmonument op de nieuwe locatie, nabij het oorlogsmonument aan de Burg. Moonenlaan, waarbij de gedenkstenen op een soort lessenaar zijn geplaatst. Bij deze gelegenheid werd het monument tevens officieel overgedragen aan de gemeente.

De gedenkstenen bevatten de volgende teksten:

De oorlogsmonumenten in Waalwijk zijn geadopteerd door basis- en middelbare scholen in de gemeente. Het Indiëmonument is geadopteerd door de Walewyc mavo. Met adoptie geven zowel gemeente als scholen aan het belangrijk te vinden om diverse gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Leerlingen van deze school worden actief betrokken bij de Dodenherdenking die hier jaarlijks op 4 mei plaatsvindt. (bron: WaalwijkWiki)

11. Anne Frank Herdenkingsboom

> Wandelpark Waalwijk

Op zondag 21 mei 2017 heeft dhr Brekelmans namens de Gemeente Waalwijk een nazaat van de Anne Frankboom (genaamd: "Anne Frank Herdenkingsboom") onthuld.

De wereldberoemde witte paardenkastanje stond in de tuin van een huis aan de Amsterdamse Keizersgracht. In de ruim twee jaar dat Anne Frank in het Achterhuis aan de Prinsengracht zit ondergedoken kan zij vanuit het niet geblindeerde zolderraam de kastanjeboom zien. Anne schrijft drie keer over de boom in haar dagboek. De laatste keer was op 13 mei 1944. 'Onze kastanjeboom staat van onder tot boven in volle bloei, hij is vol met bladeren en veel mooier dan verleden jaar'.

De witte paardenkastanje was ziek en is in 2010 omgewaaid. Maar over de hele wereld worden er zaailingen van de beroemde kastanjeboom geplant op plaatsen die een raakvlak hebben met Anne Frank of de Tweede Wereldoorlog. Ton Stokwielder van de Stichting Wereldboom heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de instandhouding van de bekendheid van de Anne Frankboom. Ton wilde graag dat een nazaat van deze boom op een speciale plaats in ons wandelpark zou komen.

Theo van Bracht, voorzitter van Stichting Wandelpark Waalwijk, is bij de onthulling in 2017 door Druide B. Visser van Stichting Wereldboom uitgeroepen als beschermheer van de "Anne Frank Herdenkingsboom" in Waalwijk.

Bij de inauguratie van de "Anne Frank Herdenkingsboom" heeft stadsdichter Joep Trommelen dit gedicht opgedragen.

*Het voelt alsof jij meekijkt, Anne
Naar wat wij hier nu doen
Of verbeeld ik me dat maar?..*

*Wat verbeeldde jij je, toen je keek
Uit je zolderraam naar die groene tooi,
Die belofte van de vrijheid die niet meer kwam?*

*Ging jouw pijn gepaard met hoop
Toen jij je boom zag bloeien?
Kon je lachen door je tranen?*

*Ieder jaar ontploft het groen
En draait zijn eigen cyclus
Deze boom staat als een huis*

*Jouw huis, het Achterhuis
Dat overal ter wereld staat
Waar monsters vrijheid vreten*

*De boom groeit weer aan een achterkant
Waar het verleden wrikt en schuurt
De dood ons in de ogen tuurt*

*Jouw kastanje Anne, geeft nooit op
En het beeld ernaast houdt ons bij de les
Twee monumenten voor een levende stad*

12. Joods Oorlogsmonument

> Plantsoen op de hoek Tempelierstraat en de Grotestraat in Waalwijk

Het monument herdenkt de in de Tweede Wereldoorlog omgekomen Joodse inwoners van Waalwijk. Het staat op de plaats waar tot 1965 een synagoge stond. Deze synagoge is gebouwd in 1884. Door het teruglopende aantal joodse inwoners heeft het maar kort dienst gedaan. Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werden de deuren van de synagoge gesloten. De synagoge is medio jaren 30 nog opgeknapt en zeer waarschijnlijk zijn de diensten gewoon doorgegaan tot het door de Duitse bezetter verboden werd.

In de eerste jaren van de tweede wereldoorlog wonen er nog een klein aantal joden in Waalwijk. Vanaf 1942 gelast de Duitse bezetter alle Nederlandse gemeenten om lijsten in te leveren met gegevens van joodse inwoners. Op de Waalwijkse lijst staan vijftientig joodse inwoners en in Waspik vijf inwoners. Van Sprang-Capelle is zo'n lijst niet bekend. Aan de hand van die lijsten begint de bezetter met het systematisch op transport zetten van Joden naar doorgangskampen zoals Westerbork, van waaruit men wordt gedeporteerd naar vernietigingskampen. Sommige joden wachten het bevel voor transport niet af en duiken onder. Vijftien personen van de hiervoor genoemde lijsten hebben zo de oorlog overleefd. Daaronder acht leden van de familie De Jong uit Waalwijk. De in Waspik wonende familieleden overleven de oorlog niet. Negen joodse inwoners van Waalwijk vinden de dood in vernietigingskampen. Slechts twee mensen overleven deportatie. In de gewelfde kelder van het gebouw vonden Besoijenaren in de oorlogsjaren 1944/1945 nog een schuilplaats tegen het gevaar van neervallende V-1's en granaten. Na de oorlog kwam het gebouw weer in bezit van de overlevende joden Zeckendorff en De Jong. In 1960 is het gebouw verkocht aan de gemeente Waalwijk en gesloopt om de Tempelierstraat te kunnen aanleggen.

Op 12 mei 1969 is deze gedenksteen opgericht ter nagedachtenis van de joodse slachtoffers. Het monument is uitgevoerd in een travertijn-natuursteen en geplaatst op een basaltstenen voet en gesierd met een Davidster met daarin de Hebreeuwse letters:

“L'zich' rôn” (Ter herinnering)

en daaronder de volgende tekst:

OPGERICHT DOOR DE GEMEENTE WAALWIJK
OP DE PLAATS WAAR VAN 1884 TOT 1965
DE SYNAGOGE STOND TER NAGEDACHTENIS
AAN DE JOODSE INGEZETEN VAN
WAALWIJK DIE IN DE TWEEDE WERELDOORLOG
WEGGEVOERD EN NIMMER TERUGGEKEERD ZIJN

13. de strijd om Kapelsche Veer (1944-1945)

> Monument Veerweg 2 te Sprang-Capelle

Op de grens van leven en dood

Nadat op 9 november 1944 de geallieerden Noord-Brabant ten zuiden van de Bergsche Maas van de Duitsers hadden gezuiverd, werd de rivier de scheidslijn tussen bevrijd en bezet gebied. In de nacht van 8 op 9 november waren er op het eiland, ten noorden van het dorp Sprang-Capelle en ten zuiden van Dussen, Duitse patrouilles actief. Ze bemerkten dat de geallieerden het eiland en de omliggende polder niet blijvend hadden bezet en vormden een bruggenhoofd. De Duitsers nestelden zich in de aanwezige huizen en maakten een begin met het aanleggen van stellingen. Het bruggenhoofd bood hen een natuurlijke dekking, doordat in het zuiden het eiland werd gevormd door de rivier Oude Maasje en hier de polder doorsneed. Daarnaast hoefden ze ook niet steeds de Bergsche Maas over te roeien, die de noordelijke begrenzing vormde van het eiland. Gedurende de maand november tot half december ondernamen ze patrouille-activiteiten in de omgeving. Naarmate de aanvalsdatum van het hoofdoffensief in de Ardennen naderde, werden de plannen voor de steunoperatie steeds concreter en het bruggenhoofd Kapelsche veer in het aanvalsplan opgenomen. In de weken daarna werd het bruggenhoofd versterkt met manschappen.

Op de Bergsche Maasdijk is nog ruim twee maanden hevig gevochten. Pas op 31 januari 1945, verlieten de Duitsers hun stellingen, de doden en gewonden achterlatend. Hoe hevig er gevochten is op dit eilandje tussen de rivieren maken de cijfers duidelijk. In totaal ging bijna 1200 man verloren aan gesneuvelden, gewonden en vermisten.

Bij het op Deltahoogte brengen van de dijken in 1999 moeten de resten van de oorlog verwijderd worden. Gigantisch', zegt Arie Luiten, uitvoerder van de Eerste Maas en Waalse Wegenbouw, 'zoveel munitie als er zit. Klein kaliber, handgranaten, mortiergranaten, pantsergranaten, fosforgranaten, vliegtuigbommen. Ik heb het niet eerder zo meegemaakt, en dat is inclusief mijn 19 jaren bij de Explosieven Opruimingsdienst.' Stoffelijke resten van negen of tien soldaten zijn geborgen. Nog 25 tot 30 liggen nog 25 tot 30 stoffelijke resten in de dijk. De lichamen zijn geborgen.

74. oorlogsmonument Waspik

> Raadhuisstraat Waspik

Tekst op plaquette onder beeld:

Slachtoffers van strijd, vervolging en geweld hebben ongewild deze boodschap verteld: Dat alleen begrip, vertrouwen en verdraagzaamheid naar een toekomst in duurzame vrede leidt

Dit Monument herdenkt de inwoners van Waspik die zijn omgekomen in de Tweede Wereldoorlog.

Het beeld is in 2005 ontworpen en gemaakt door beeldhouwster Bep Kuysters-Broekmans, in opdracht van de gemeente Waalwijk ter gelegenheid van de 60-jarige bevrijding.

Oorlogsmonumenten in de gemeente Waalwijk zijn geadopteerd door basis- en middelbare scholen in de gemeente.

Dit oorlogsmonument is geadopteerd door de Waspikse basisscholen De Brug en De Veste. Met adoptie geven zowel de gemeente als scholen aan het belangrijk te vinden om diverse gebeurtenissen uit de tweede wereldoorlog te herdenken

Leerlingen van deze basisscholen worden actief betrokken bij de dodenherdenking die hier jaarlijks plaatsvindt.

15. de geallieerden komen eraan 1944

- > Waspik: Plaquette aan de brug over het Zuiderafwateringskanaal tussen Kerkstraat-Benedenkerkstraat.

Deze brug is vernoemd naar Jan Strenghe uit Waspik. Jan is een verzetsheld uit de Tweede Wereldoorlog. Op 30 oktober 1944 heeft hij 250 kilo Duitse explosieven onder deze brug onklaar gemaakt. De Duitsers wilden de explosieven tot ontploffing brengen omdat ze zich terug moesten trekken voor de geallieerden die Waspik kwamen bevrijden. Meteen na de oorlog werd Jan Strenghe gezien als een held, omdat er als de bommen waren afgegaan veel slachtoffers hadden kunnen vallen. De Amerikaanse generaal Eisenhower heeft hem hiervoor zelfs schriftelijk bedankt! Jan Strenghe was ook betrokken bij het vervalsen van documenten en het onderbrengen van piloten. Hij was lid van verzetsgroep André en zijn schuilnaam in het verzet was "Jan van Wanrooij". Jan overleefde de oorlog en stierf in 1991.

De plaquette op de brug werd op 30 oktober 2010 onthuld door de weduwe van Jan Strenghe.

76. "vluchten door voor- af achterdeur"

Een inktzwarte vlek in de geschiedenis van de joden is de tweede wereldoorlog

> Voormalige woning Fam.de Jong, Waspik

Benedenkerkstraat 91

Als in juni 1942 op last van de bezetter een lijst van Joodse inwoners moet worden ingediend, staan er in Waalwijk vijftientig en in Waspik vijf inwoners op. Aan de hand van de gemeentelijke gegevens kan de systematische uitroeiing waartoe Hitler en zijn trawanten hebben besloten, efficiënt worden aangepakt. Sommige joden wachten het bevel voor transport niet af en duiken onder. Vijftien personen van de hiervoor genoemde lijsten hebben de oorlog zo overleefd. Daaronder acht leden van de familie De Jong uit Waalwijk.

De in Waspik wonende leden van deze familie overleven de oorlog niet. Zij worden op hun vlucht in België gearresteerd en kort erna op transport gesteld naar Auschwitz-Birkenau. Daar aangekomen worden ze direct vermoord. Negen joodse inwoners van Waalwijk vinden de dood in concentratiekampen. Slechts twee mensen overleven deportatie.

22.10.42		XIV. TRANSPORT	
983. Saperling ✓ Isidor 4000 de SCHWARZ, Gyne	28.6.31 Lodze ✓	atl.	Vertreter ✓
984. ~~Saperling~~ -ehware ✓ Tym SZPERLING, Jozefow	27.6.31 Lodze ✓	atl.	Hausfrau ✓
985. De Jong Rosetta	6.8.1888 Danzon ✓	atl.	chne ✓
986. De Jong Sya	24.7.34 Waspik ✓	atl.	chne ✓
987. De Jong Andriez	15.11.39 Waspik ✓	atl.	Kaufmann ✓

Een van hen keert lichamelijk verminkt en psychisch gebroken in Waalwijk terug. Hij ziet dat de inboedel van zijn woonhuis is leeggeroofd; niet door de Duitsers maar door 'gewone burgers'. Niemand heeft hem ooit iets teruggegeven...

17. puin uit Rotterdam wordt Lourdesgrot in Waspik

> Waspik: Gedenkplaats Lourdesgrot, Carmelietenstraat 58

Achter het voormalige paterskoor van de Theresiakerk in Waspik ligt een bijzondere Lourdesgrot, opgebouwd uit gepleisterde en gecementeerde bak- en breukstenen. Het bouw materiaal is steenpuin, afkomstig van het bombardement op Rotterdam in 1940 en 1943. Ná de oorlog zijn er in Brabant tal van Mariakapellen en ook wel Lourdesgrotten gebouwd uit dankbaarheid dat men veilig door de oorlog gekomen was, maar deze actie nog tijdens de oorlog, is vrij uniek.

De stad Rotterdam brandt

Direct na het bombardement breken overal in en rond het centrum van Rotterdam branden uit. Een harde wind wakkert het vuur aan en de brandweer kan in deze situatie weinig uitrichten. Veel materieel is verloren en veel waterbronnen zijn onbereikbaar. Tienduizenden burgers vluchten weg uit het inferno dat nu het stadscentrum is.

Bijna tachtigduizend Rotterdammers raken hun huis en hun spullen kwijt. In Kralingen en bij de Coolsingel breidt de vuurzee zich verder uit over de stad. Wanneer 's avonds en 's nachts de wind draait en nog sterker wordt, vallen andere stadsdelen ten prooi aan de vlammen. Pas op 16 mei zijn de grootste branden geblust. De verliezen zijn immens. Een gebied van ruim 250 hectare is geheel of gedeeltelijk verwoest; het wordt al snel 'de puin' genoemd. Er vielen bij deze 128 aanvallen 884 doden en 631 gewonden.

78. overnachting Montgomery in historisch pand

> Heistraat - Nieuwevaart, Sprang-Capelle

Op de hoek van de Heistraat en de Nieuwevaart ligt de monumentale villa waar Montgomery heeft overnacht. De villa was een tijdelijk hoofdkwartier van de geallieerden in deze regio. Veldmaarschalk Bernard Montgomery was de beroemdste Britse bevelhebber tijdens de Tweede Wereldoorlog en speelde een belangrijke rol. De kelders onder het huis dienden in de oorlog als schuilkelder; ook voor omwonenden was daar plaats.

De bevrijding van “Vrijhoeve”, oktober 1944

Johan Nieuwenhuijzen vertelde op 17 januari 2017 om 11:33 uur

“De maanden september en oktober 1944 herinner ik me als overwegend grijs en somber en op dagen dat het niet mistig of miezerig was, hing er een laag wolkende, allemaal omstandigheden die het terugtrekkende Duitse leger, of wat daar nog van over was, in de kaart speelden. Want zo waren de honderden bespannen wagens en het voetvolk met hier en daar een handkar en een bakfiets ertussen onzichtbaar voor de geallieerde Spitfires en konden ze tamelijk veilig de overkant van de Maas bereiken.. Wat een ongeordende troep was het, die de Vrijhoevenaren langs zagen trekken en wat een verschil met het leger dat in de meidagen van 1940 over de Winterdijk trok! Het was voor iedereen duidelijk: dit betekende het naderende einde van de Duitse bezetting; onze Bevrijders kwamen er aan! Soms, als het 's avonds stil werd en de wind zuidelijk was, kon je ver weg het gerommel van hun kanonvuur al horen en we begrepen, dat het menens werd.”

19. Engelse Ian (19) vecht en sneuvelde bij Kapelsche Veer

> Oorlogsgraf van Ian Adam op de Algemene Begraafplaats Sprang-Capelle Heistraat

75 jaar geleden vielen commando's Kapelsche veer aan. Britse en Noorse elitetroepen bestormden het eiland bij Sprang-Capelle. Een van de mannen was luitenant Ian William Adam, een 19-jarige student uit een plattelandsstadje in de buurt van Brighton. Hij had besloten om te gaan vechten en belandde in Brabant.

Het graf van:

Luitenant Ian William Adam, Royal Marines Commando, overleden op 14-01-1945, 19 jaar. Ian Adam was de oudste zoon van Wiliam en Mary Travistock uit Wivelsfield en werd geboren

op 25 mei 1925. Vanuit de landing in Normandië nam Ian Adam deel aan menige actie in Frankrijk, Nederland en gevechten op het eiland Walcheren. Ian sneuvelde in de strijd om het Kapelsche Veer te Sprang-Capelle. Hij kon toen niet worden geïdentificeerd en werd begraven door de Nederlanders samen met Duitse soldaten. Lokale werklieden ontdekten in 1946 de lichamen van vijf soldaten. Eerst dacht men dat zij allen Duitsers waren, maar kort daarna werd ontdekt dat een van hen een Engelsman was, ook al had hij geen herkenninglabel. Hij werd gescheiden van de anderen begraven met de vermelding "unknown". In 1950 kwam er verzoek van "The Imperial War Graves Commission" aan de plaatselijke autoriteiten om een steen te mogen plaatsen met de inscriptie "Known unto God"; zo gebeurde in juni 1950.

>

In 1951 ontving de burgemeester van Sprang-Capelle informatie van mevr. M.G. Rijckevorsel dat de onbekende Britse soldaat luitenant Ian Adam was. Hij was bij haar ingekwartierd in de oorlog en diverse jaren had zij gezocht naar hem. Haar zoektocht leidde naar de werklieden die de lichamen van de soldaten hadden ontdekt. De beschrijving die zij gaven inclusief de kleur van zijn haar en het uniform dat hij droeg, liet bij haar geen twijfel dat dit haar Britse vriend was. Het graf is het enige Britse graf in Sprang-Capelle en wordt onderhouden door een gezin uit Sprang-Capelle.

‘Nieuwe aanval’

13 Januari 1945 was een ijzige dag. Het was heel koud. Geallieerde kanonnen en mortieren werden in stelling gebracht en Poolse soldaten en de genie hielpen mee aan deze nieuwe operatie. Opnieuw werden boten ingezet. De codenaam van de operatie: Horse. Om 18:00, bij de invallende duisternis begon de aanval. Vanuit onder meer de polderbuurtschappen Labbeget en Scharlo. Eerst kwamen er beschietingen, daarna maakten de geallieerden een rookgordijn zodat de vijand niks meer kon zien. De troepen gingen vooruit, in de aanval.

‘Muur van vijandelijk vuur’

Ian Adam zat tijdens de aanval aan de rechterflank waar ook de Noren vochten. Zijn commandant was kapitein Stickings. Ze maakten deel uit van de Q-Troop. Een eenheid van ongeveer 100 man. Een geneeskundig officier was erbij en schreef over het gevecht. “Kapitein Brlan Stickings leidde zijn Q-Troop heel moedig in een muur van vijandelijk vuur. Korporaal Tye en luitenant Ian Adam renden mee voorop. Op nog geen 20 meter van de vijand werd Tye als eerste geraakt in zijn linkerarm en viel hij gewond neer.” De 19-jarige Ian Adam nam zijn plek in maar werd in zijn hoofd getroffen. Tijdens de gevechten vond een Poolse soldaat de 19-jarige Ian Adam, zwaargewond aan zijn hoofd. Hij wilde hem op zijn schouders meenemen. “Ian zei dat hij wilde achtergelaten worden omdat hij voelde dat hij zou sterven”, zo bleek later uit een ooggetuigenverslag. De 19-jarige Brit bleef achter in de polder en kreeg een tijdelijk graf.

20. verzetsheld van de Langstraat Jan de Rooij

> Tilburgseweg, Sprang-Capelle

Het monument is een eerbetoon aan het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog, in het bijzonder de verzetsgroep André, waar Jan de Rooij toe behoorde.

Het door beeldhouwer F.A. Carasso ontworpen en in 1954 onthulde monument verbeeldt een vrouw die probeert zich te bevrijden van haar ketenen?

JAN DE ROOIJ,
GEBOREN 20 AUGUSTUS 1923
TE SPRANG, HEEFT NAMENS DE
VERZETSGROEP ANDRÉ AAN DE
VOORAVOND KERSTMIS 1944 PER
GEHEIME ZENDER DE GEALLIEERDE
GEWAARSCHUWD, DAT EEN DUIJS LEGER
GEREED STOND OM DE LANGSTRAAT,
BRABANT EN BELGIË BINNEN TE
VALLEN. HUN TOELEG VERYDELD ZIENDE,
NAMEN DE DUIJSERS TER PLAATSE
WAAR ZY DE ZENDER ONTDEKTE VYF
NEDERLANDERS GEVANGEN OM HEN
TE FUSILLEREN. TOEN HY DIT VERNAM
HEEFT JAN DE ROOIJ ZICH VRYWILLIG
GEMELD. OP 6 JANUARI 1945 IS HY DOOR
ZYN BEULEN DIE ER NIET IN WAREN
GESLAAGD HEM EEN NAAM OF ADRES TE
ONTRUKKEN, TE AMSTERDAM GEDOOD.

DE VERZETSGROEP ANDRÉ,
WAARVAN JAN DE ROOIJ DEELUIT-
MAAKTE WAS GEVESTIGD TE SPRANG-
CAPELLE. JUIST WAS HIER IN HET
OUDE RAADHUIS DE WAARSCHUWING
VAN JAN DE ROOIJ OPGEVANGEN, TOEN
EEN V1 HET GEBOUW TROF. ZO ZOU
ALLES NOG TEVERGEEFS ZYN
GEWEEST, HAD NIET GODDELYKE
VOORZIENIGHEID DEN ZWAARGEWONDE
DIE HET BERICHT IN ZYN VUIST
HIELD GEKLEMD, KRACHT GESCHONKEN
OM DE BOODSCHAP NOG DOOR TE GEVEN
TOT ZULKE HELDENMOED EN PLICHTS
BETRACHTING BEZIELDE ALOM IN
ONS LAND, ALOM IN BEZET GEBIED
DE VLAM VAN HET VERZET OM DER WILLE
VAN HET VADERLAND EN DE VRYHEID

21. gedenksteen

Verzetsgroep André

> Gedenksteen Verzetsgroep André, Tilburgseweg, Sprang-Capelle

OM DE HERINNERING LEVEND TE HOUDEN AAN
ADRIAAN LAMBERTUS VAN WIJLEN
STICHTER, LEIDER EN BEZIELER VAN DE VERZETSGROEP ANDRÉ
HEBBEN ZIJN VRIENDEN DEZE STEEN GEPLAATST

* 24-2-1898 TE SPRANG
† 11-4-1962 TE SPRANG-CAPELLE

DOOR WAARHEID LIEFDE EN RECHT GEDREVEN
OMWILLE VAN DE VRIJHEID EN DE EER
DEN VIJAND MOEDIG TE WEERSTREVEN
BETOONDE HIJ ZIJN TROUW AAN VOLK EN HEER

De Groep André was een Nederlandse verzetsgroep in de Tweede Wereldoorlog, actief in het midden van de provincie Noord-Brabant, in de regio De Langstraat. De leden van deze verzetsgroep kwamen met name uit de dorpen Capelle, Vrijhoeve-Capelle en Sprang. Deze dorpen vormden de voormalige gemeente Sprang-Capelle. Verder kwamen diverse leden uit omliggende plaatsen, zoals Waalwijk en waren er leden, die kwamen uit verder gelegen plaatsen, maar in de Langstraat ondergedoken waren. In de loop van de oorlog groeide de verzetsgroep André uit tot een van de belangrijkste verzetsorganisaties in Zuid-Nederland. (bron Wikipedia)

Groepsfoto van de leden van de verzetsgroep André met hun partners op het Raadhuisplein, 1945. In totaal telt de foto 258 personen. (Streekarchief Land van Heusden en Altena)

22. graf van verzetsman Jan de Rooij

> Sprang-Capelle Tilburgse weg

Op de Algemene Begraafplaats in Sprang-Capelle ligt het graf van Verzetsman Jan de Rooij. Toen de familie waar hij zijn radio had verstopt was opgepakt, heeft hij zich vrijwillig aangegeven om hen te redden, wetende dat dit hem zijn leven zou kosten. Ondanks marteling heeft hij geen namen genoemd. Hij werd doodgeschoten te Amsterdam op 6 januari 1945 op 21-jarige leeftijd.

Tekst in de bronzen koffer:

*Vanuit Duitsland waar hij Dwangarbeid verrichtte,
schrijft Jan deze woorden aan zijn ouders:
"Daarom moeder, maak geen zorgen over mij,
ik redt mij wel met Gods hulp, zal ik weer
behouden en wel thuis komen"*

Saarbrücken, 20 oktober 1942

Op 4 december 1944 gaat Jan de Rooij, samen met een ander lid van de verzetsgroep André, vanuit het dan al bevrijde Sprang-Capelle via de Biesbosch met een zender naar de overkant van de Bergsche Maas. Vanuit een boerenschuurtje in Dussen geeft hij wekenlang berichten door over een grote Duitse troepenopbouw in het dan nog bezette land van Heusden en Altena. De troepenopbouw is bedoeld om de Antwerpse haven met een tegenaanval te heroveren op de geallieerden. Op 22 december 1944 ontdekken de Duitsers de zender en dreigen de onschuldige bewoners van de boerderij te doden. Jan meldt zich daarop vrijwillig en wordt uiteindelijk zonder enige vorm van proces op 6 januari 1945 gefusilleerd.

Postuum heeft Jan de Rooij meerdere hoge onderscheidingen gekregen.

*Een monument is iets;
het is er nooit voor niets.
Het is een gedenkteken
waar vaak doorheen wordt gekeken.*

*Wanneer men een monument bekijkt
dan wordt de geest verrijkt.
Het geeft de mens van heden,
een terugblik in het verleden.*

Dank

*Bestuur en leden van de drie heemkunde verenigingen in de gemeente Waalwijk,
Heemkundekring Op 't Goede Spoor, Heemkundevereniging Sprang-Capelle,
Heemkundekring De Erstelinghe, de online encyclopedie voor de geschiedenis
van Baardwijk, Besoijen en Waalwijk, danken wij hartelijk voor hun tips en informatie.*

Waalwijk 4 mei 2020

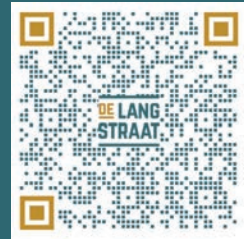

DE LANG STRAAT

---

*vind al je routes op
[www.bezoekdelangstraat.nl/
routes](http://www.bezoekdelangstraat.nl/routes)*

*routetuin
van
Brabant*

RBT De Langstraat

www.bezoekdelangstraat.nl
www.rbtlangstraat.nl

plattegrond fietsroute Waspik, Sprang-Capelle en Waalwijk

DE LANG
STRAAT

1. Bevrijders op Waalwijks grondgebied Mariakapel ('t Kapelleke) Plaquette in plantsoen Inverness plaquette	Hoek Meerdijk / Kloosterweg
2. Maycrete noodwoningen	Meerdijk
3. Aan de vergetelheid onttrokken	Sint Crispijnstraat
4. Oorlog beëindigt levens van talentvolle leerlingen	Leercentrum Dr.Mollercollege
5. Vliegende bommen	Ramppad / Laageinde
6. Ons Lief Vrouwke, gift 'm nog een douwke	Hoek Grotestraat / Hertog Janstraat
7. Gijzeling met dramatische afloop	Raadhuisplein Waalwijk
8. Voor het leven getekend	Achterzijde Oude Raadhuis Waalwijk
9. Oorlogsmonument Waalwijk	Wandelpark Waalwijk
10. Indië monument	Wandelpark Waalwijk
11. Anne Frank Herdenkingsboom	Wandelpark Waalwijk
12. Joods Oorlogsmonument	Hoek Tempelierstraat / Grotestraat
13. De strijd om Kapelsche veer (1944 – 1945)	Veerweg Sprang Capelle
14. Oorlogsmonument Waspik	Raadhuisstraat Waspik
15. 1944 De geallieerden komen eraan	Brug over Zuiderafwateringskanaal Waspik
16. Vluchten door voor- of achterdeur	Benedenkerkstraat Waspik
17. Puin uit Rotterdam wordt Lourdesgrot in Waspik	Carmelietenstraat Waspik
18. Overnachting Montgomery in historisch pand	Hoek Heistraat / Nieuwevaart Sprang-Capelle
19. Engelse Ian (19) vocht en sneuvelde bij Kapelsche veer	Heistraat / Begraafplaats Sprang-Capelle
20. Verzetsheld van de Langstraat Jan de Rooij	Tilburgeweg Sprang-Capelle
21. Gedenksteen Verzetsgroep André	Tilburgseweg Sprang-Capelle
22. Graf van verzetsman Jan de Rooij	Tilburgseweg / Begraafplaats Sprang-Capelle

fietsroute Waspik,
Sprang-Capelle en Waalwijk

LANGS WO II MONUMENTEN, BEELDEN,
PLAQUETTES EN GEDENKPLAATSEN

Fietsroute langs WO II monumenten, beelden, plaquettes en gedenkplaatsen

De fietsroute bestaat uit een boekje waarin 22 monumenten/gedenkplaatsen worden toegelicht, een routekaartje en deze routebeschrijving. De fietsroute, uitgezet in het kader van 75 jaar Bevrijding Waalwijk, is het hele jaar door te rijden. De route is linksom (tegen de klok in) beschreven en gaat waar mogelijk over fietspaden en rustige wegen. De lengte van de hele route is 37,5 Km. Er zijn drie startpunten in de routebeschrijving opgenomen. Dit zijn Cultureel Centrum Den Bolder in Waspik (blz. 1) Cultureel Centrum Zidewinde in Sprang-Capelle (blz. 2) en Het Parkaviljoen in Waalwijk (blz. 5). je kunt uiteraard ook een eigen vertrekpunt kiezen.
📖 17. Dit symbool in de routebeschrijving verwijst naar de betreffende toelichting in het boekje. Ook hebben we wat meer informatie over enkele gebeurtenissen in relatie tot WOII in deze route-beschrijving opgenomen. Dit zijn de blauwe cursief geschreven alinea's. Geef jouw ogen de kost, want naast de bezienswaardigheden in het kader van het thema van deze fietsroute, is er nog zoveel ander moois te zien in Waalwijk. Tenslotte verzoeken wij je om bij de bezichtiging van monumenten en gedenkplaatsen, de privacy van bewoners en andere bezoekers te respecteren.

<i>Startpunt Waspik</i>	Cultureel Centrum Den Bolder. Schoolstraat 19, 5165 TR Waspik.
<i>Startpunt Sprang-Capelle</i>	Cultureel Centrum Zidewinde. Julianalaan 1, 5161 BA Sprang-Capelle.
<i>Startpunt Waalwijk</i>	Parkaviljoen. Grotestraat 154a, 5141 HC Waalwijk.

Aanrijroute: Staand met de rug naar ingang Den Bolder. Rechtsaf Schoolstraat. Over de brug van Zuider-afwateringskanaal, rechtdoor tot einde weg. Links af, Dorpsplein. Bij T-kruising rechtdoor, Kerkstraat. Volg route vanaf punt 1.

- Kerkstraat volgen tot Jan Strenge brug 📖 15. Vervolg weg rechtdoor.
- Kerkstraat wordt Benedenkerkstraat. Volg de Benedenkerkstraat tot huisnr. 91 aan de linkerkant. Herdenkingssteen ingemetseld links van de voordeur 📖 16. Respecteer privacy van de bewoners!
- Keer om. (voorzichtig met oversteken) en rij terug richting Waspik. Let Op! Na 300 meter, rechtsaf, Stadhoudersdijk.
- Bij kruising, na 250 meter, linksaf, Halve Zolenpad. Steek de kruising met de Schoolstraat over. Voorzichtig!
- Na 500 meter. Rechtsaf het houten bruggetje over, De Vest. Volg het fietspad.
- Einde fietspad linksaf. Na 200 meter weer linksaf de Carmelietenstraat in. Mariakapellen. Met ruim 400 kapellen kan Noord-Brabant met recht de kapellenprovincie van Nederland worden genoemd. Van alle Mariakapellen in onze provincie zijn er enkele honderden na de bevrijding verzeen. Het Mariakapelletje aan uw linkerkant, op de hoek van de Schotse Hooglanderstraat en Carmelietenstraat, is in mei 1947 gebouwd door leden de toneelvereniging Henri Belletable, uit dankbaarheid dat Waspik-Boven gespaard is gebleven van groot oorlogsgeweld in 1940-1945. 't Kapelleke' aan de Meerdijk in Waalwijk is ook in de route opgenomen.
- Vervolg weg tot de Theresiakerk. Bezichtig de Lourdesgrot 📖 17. De grot bevindt zich rechts van de kerk, achter 't Schooltje.
- Na bezoek Lourdesgrot, vervolg uw weg in de Carmelietenstraat. Na 400 meter. T-splitsing met de Vrouwkensvaartweg, rechtsaf, volg 'doorgaand verkeer'.
- Na 100 meter, linksaf, 'doorgaand verkeer' Geallieerdenweg , gaat over in Juffrouwsteeg, tot T-splitsing.
- Sla hier linksaf, Tolweg. Bij de volgende kruising rechtsaf, Halve Zolenpad.
- Na 500 meter kruist het Halve Zolenpad de Wendelnesseweg-Oost. Over het grote huis rechts voor je, kunt je lezen bij 📖 18.
- Ga de Heistraat in, links van het grote huis. Na 150 meter passeert je het 'Verzetshof', genoemd naar de verzetsgroep André.
- Na 350 meter, rechts de Gemeentelijke Begraafplaats Heistraat. Hier kun je het oorlogsgraf bezoeken van Ian Adam 📖 19.
- Na bezichtiging, vervolg Heistraat. Na 1800 meter, weg maakt linkse bocht en wordt Julianalaan.

Startpunt Sprang-Capelle

Aanrijroute: Staand met uw rug naar ingang Zidewinde. Plein voor Zidewinde afrijden, linksaf. Dit is de Julianalaan, volg route vanaf punt 15.

15. Volg de Julianalaan tot kruising met fietspad. Ga hier rechtsaf, Halve Zolenpad.
<hr/>
Afkorting route Rij op kruising met het fietspad rechtdoor, Hogevaart, je passeert aan uw rechterkant Kasteel Zuidewijn. Kruising Hogevaart met Winterdijk rechtdoor. Labbegatse vaartweg. Voorzichtig oversteken! Einde afkorting. Volg route verder vanaf punt 43.
<hr/>

- Volg het Halve Zolenpad, maakt na 750 meter rechterbocht, rij door tot rotonde.
- Neem op rotonde de derde afslag. Dit is een dubbel fietspad, Oudestraat, (geen naambordje)
- Volg dit fietspad. Je passeert De Koningssschool. Neem de 1e afslag naar links, onder het Poortgebouw door. Dit is de Jos van Wijlenstraat. Verzetssrijder Jos van Wijlen, schuilnaam ‘André’, werd geboren op 24 februari 1898 in Sprang. Al op de eerste dag na de Duitse aanval op Nederland raakte Van Wijlen betrokken bij het verzet. Hij haalde NSB'ers op, verstreckte inlichtingen over Duitse troepenbewegingen en hielp Nederlandse militairen over de Bergsche Maas naar het Land van Heusden en Altena, dat op dat moment nog 'vrij gebied' was. In eerste instantie betrof het werkgebied van de groep het gebied van de Langstraat en het Land van Heusden en Altena. Later breidde zich dit steeds verder uit. Uiteindelijk had de Groep André contacten in heel Nederland. Na de bevrijding van Waalwijk, wordt Jos van Wijlen door het Militair Gezag benoemd tot kapitein. Kapitein André overleed op 11 april 1962 te Sprang-Capelle.
- Volg de Jos van Wijlenstraat tot rotonde. Ga hier rechtdoor en volg het fietspad tot T-splitsing van fietspaden.
- Ga linksaf, onder bruggetje door. Volgende kruising rechtsaf, Drieskenspad, weer onder een bruggetje door. Na 50 meter rechtsaf (F261) voor de derde maal onder een bruggetje door. Volg links van de weg het dubbele fietspad (F261).
- Na 400 meter, aan linkerkant het monument van Jan de Rooij 📖 20 en de gedenksteen van Verzetsgroep André 📖 21.
- Vervolg het fietspad (F261). Na de rotonde fietst je rechts van de Tilburgseweg. Na 350 meter is aan de linkerkant de Gemeentelijke Begraafplaats Tilburgseweg. Hier kun je het graf van verzetsman Jan de Rooij bezichtigen 📖 22. Voorzichtig oversteken!
- Na de bezichtiging rijd je terug naar de rotonde. Neem de 1e afslag naar rechts, Oosteind. Vervolg de weg onder het viaduct door. Na 250 meter Oosteind wordt Meerdijk.
- Volg Meerdijk, na 700 meter, rechts 't Kapelleke 📖 1. Na bezichtiging Kapelleke, 100 meter doorrijden op Meerdijk voor de Maycrete noodwoning, huisnr. 2a, 📖 2. Respecteer de privacy van de bewoners!
- Rij terug naar 't Kapelleke. Sla hier rechtsaf, Kloosterweg. Na 400 meter doemt aan uw rechterkant de Watertoren op. Watertorens. Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog zijn er veel Nederlandse watertorens opgeblazen of beschadigd. Terugtrekkende Duitse troepen bliezen torens op om te voorkomen dat ze als uitkijkpost voor de geallieerden konden dienen. Aan de andere kant raakten torens vaak beschadigd door geallieerde beschietingen als Duitsers er een observatiepost hadden ingericht. Zo zijn o.a. de watertorens van Kaatsheuvel en Nieuwkuijk zwaar beschadigd geraakt. Als door een wonder heeft de Waalwijkse watertoren tijdens de Bevrijding geen schade opgelopen. De toren, gebouwd in 1901, heeft een hoogte van 34 meter en een waterreservoir met een diameter van 6 meter met waterinhoud van 200 m³. Bij een verbouwing in 1963 is de toren in zijn geheel met beton bekleed. Sinds 2018 is de watertoren buiten gebruik.
- Vervolg de Kloosterweg tot verkeerslichten. Sla hier rechtsaf en na 75 meter linksaf de St. Crispijnstraat in. Voorzichtig met oversteken!

- In de stoep ter hoogte van de huisnummers 8 – 10 – 36 – 48 – 78 – 100 zijn herdenkingstegels geplaatst 📖 3. Volg de St. Crispijnstraat tot einde. Respecteer de privacy van de bewoners!
- Sla hier linksaf Eerste Zeine. Na 100 meter rechtsaf St.Antoniusstraat.
- Ga bij verkeerslichten rechtsaf, Halve Zolenpad. Na 500 meter verkeerslichten rechtdoor. Aan rechterkant schoolgebouw Mollercollege / Walewyc Mavo 📖 4. De plaquette is uitsluitend te bezichtigen als het schoolgebouw hiervoor is opengesteld.
- Volg Halve Zolenpad tot verkeerslichten, hier oversteken en fietspad vervolgen.
- Na 300 meter linksaf, Hoefsteeg. Bij gele verkeershekjes oversteken, weg vervolgen. Einde fietspad rechtdoor. T-kruising linksaf, Loeffstraat. Klokkenroof. Ten behoeve van de Duitse oorlogsindustrie vorderden de Duitsers veel goederen en producten uit de bezette landen. Men had vooral belangstelling voor metalen voorwerpen. Daarom zijn in heel Nederland van oktober 1942 tot september 1943 klokken uit kerktorens gehaald om te worden omgesmolten voor de wapenindustrie. Alle Waalwijkse kerken en de Ouwe Toren zijn zo hun grote klokken en enkele kleine klokken kwijt-geraakt. Elf exemplaren in totaal. Een vanuit cultuur- en historisch oogpunt waardevol exemplaar, een 500 kg zwaar wegende klok uit 1693, van de Hervormde Kerk aan de Haven heeft de oorlog overleefd. Anne Frank schrijft op 10 augustus 1943 in haar dagboek 'We zijn sinds een week allemaal een beetje met de tijd in de war, daar onze lieve en dierbare Westertoren-klok blijkbaar weggehaald is voor fabrieksgebruik en wij dag noch nacht precies weten hoe laat het is'. Menigeen zal hetzelfde gevoel hebben gehad na het verdwijnen de kerkklokken uit Waalwijk.

- Volg Loeffstraat. Na 450 meter aan linkerkant, Ramppad met monument V-1 📖 5. Na bezichtiging, vervolg Loeffstraat.
- In bocht, rechtsaf, Laageinde. Kruising Laageindse stoep, rechtdoor. Bij T-kruising rechtdoor, Nieuwstraat (toegestaan voor fietsers).
- Bij T-kruising linksaf, Groenstraat. Na 100 meter rechtsaf Grotestraat. Voor toegang van Jan Pannebakerhof ligt de herdenkingstegel van Joop Hoffmans. Zie ook blz. 10 in boekje. Vervolg Grotestraat.
- Bij kruising met Hertog Janstraat, rechtdoor Grotestraat volgen. Voorzichtig oversteken! Aan rechterkant (voor pand Hypotheek) Monument V-1 📖 6. Na bezichtiging, vervolg Grotestraat.
- Na 200 meter, aan de linkerkant de Markt, aan de rechterkant het Raadhuisplein. Let op! Voetgangersgebied. Voor Markt 2 de herdenkingstegels van Louis van Adelberg en Hermann Seinfeld, blz. 7 in het boekje WOII. Loop verder de Stationsstraat in voor, aan de linkerkant de herdenkingstegels van Kees Spitters, blz. 11 in boekje, en Cor Bank, blz. 9. (voor panden van Xenos en Kruidvat) en aan de rechterkant de herdenkingstegel van Kees Loonen (voor pand voormalige Teekenschool). Midden op het Raadhuisplein staat De Lantaarn 📖 7. Loop hierna door de poort, rechts naast het Oude Raadhuis, naar de plaquette op de fusilladeplaats 📖 8. Na bezichtiging terug naar Grotestraat.
- Vervolg route rechtdoor in Grotestraat. Bij T-kruising linksaf. Mr van Coothstraat. Dolle dinsdag. Na de bevrijding van Brussel en Antwerpen op zondag 3 september en maandag 4 september 1944 meldt Radio Oranje dat de 'bevrijding voor de deur staat'. Optimistische Nederlanders rekenen dit tempo door en concluderen dat de geallieerden een dag later al in Rotterdam kunnen zijn. Een onjuist radiobericht dat Breda reeds is bevrijd, versterkt de geruchten dat geallieerde legers de Nederlandse grens hebben overschreden. In Zuid Nederland heeft men het gebulder van de kanonnen al gehoord. De volgende dag, dinsdag 5 september (Dolle dinsdag), maken veel Nederlanders zich op om hun bevrijders te begroeten. Vlaggen en oranje vaandels worden tevoorschijn gehaald. Duitsers en NSB'ers die het nieuws hebben gehoord, pakken hun spullen en vertrekken uit (West-)Nederland. Speciale evacuatietreinen en verder alles wat rijdt worden ingezet om zo snel mogelijk weg te kunnen. Mensen langs de weg staan de vluchtenden smadelijk uit te lachen. Maar al snel blijkt dat het radiobericht een vergissing is. De oorlog is nog lang niet afgelopen.

Startpunt Waalwijk

Aanrijroute: Staand met uw rug naar ingang Parkaviljoen. Linksaf, over parkeerterrein. Rechtsaf Grotestraat. Na ±125 meter rechtsaf, Mr. Van Coothstraat. Volg route vanaf punt 38.

- Volg Mr van Coothstraat tot verkeerslichten. Rechtsaf, Burg. Moonenlaan. Na 50 meter rechts het Oorlogsmonument 📖 9, het Indië monument 📖 10 en de Anne Frank Herdenkingsboom 📖 11.
- Na bezichtiging, volg Burg. Moonenlaan tot kruising. Rechtsaf, van Brederodelaan. Volg linkerbocht tot kruising. Rechtsaf, Kerkstraat. Einde Kerkstraat, linksaf Grotestraat
- Volg Grotestraat. Na 200 meter, rechts op hoek met Tempelierstraat het Joods Oorlogsmonument 📖 12.
- Na bezichtiging, volg Grotestraat rechtdoor. Na 400 meter kruising rechtdoor, Westeinde. Onder viaduct door. Westeinde wordt Winterdijk.
- Volg Winterdijk. Na 2000 meter kruising rechtsaf, Labbegatse vaartweg.

Afkorting route Sla op kruising linksaf, Hogevaart, je passeert aan uw linkerkant Kasteel Zuidewijn. Volg de Hogevaart tot de Kruising met het Halve Zolenpad. Ga linksaf het Halve Zolenpad op. Einde afkorting. Volg route verder vanaf punt 16.
<hr/>

- Volg Labbegatse vaartweg, het viaduct van de A59 over. Einde weg, T-kruising linksaf, Sasweg. Bergsche Maas. Begin november 1944 is Noord-Brabant, ten zuiden van de lijn Maas-Hollandsch Diep, door de Duitsers ontruimd. De Bergsche Maas wordt scheidslijn tussen bevrijd en bezet gebied. De Langstraat en het Land van Heusden en Altena komen in de frontlijn te liggen. Grote delen van de Langstraat en het Land van Heusden en Altena komen onder water te staan als gevolg van uitgevallen polderbemaling, of inundatie door de Duitsers. Deze situatie duurt tot het einde van de oorlog. Om op de hoogte te blijven van vijandelijke opstellingen wordt er door geallieerden en Duitsers intensief gepatrouilleerd. Soms steekt men de Maas over en tracht men krijgsgevangenen te maken die betrouwbare informatie kunnen verschaffen. Vanaf beide zijden worden vijandelijke doelen beschoten. Geallieerden intensiveren hun beschietingen als reactie op de Duitse troepen-opbouw voor een beoogde tegenaanval op Antwerpen. Inwoners uit de dorpen aan de overzijde van de Maas worden (gedeeltelijk) geëvacueerd. Eind december vestigen de Duitsers een bruggehoofd aan deze zijde van de Maas. Drie pogingen van geallieerden om het bruggehoofd te veroveren mislukken. Eind januari 1945 treft men voorbereidingen voor (wat achteraf blijkt) de beslissende slag om het Kapelsche veer. In de vaarten bij de buurtschappen Labbegat en Scharlo worden steigers aangelegd waarlangs zware amfibievoertuigen het water in kunnen rijden. Met heel veel moeite worden tanks overzet naar het eiland gelegen tussen de Bergsche Maas en het Oude Maasje. Vanaf de Labbegatse vaartweg rijd je dit gebied binnen. Rechts van de Sasweg ontwaart je de zuid-dijk van het Oude Maasje, die nu bijna wegvalt tegen de achtergrond van de (onlangs verzwaarde) dijk van de Bergsche Maas. Lets verderop komt de brug over het oude maasje in beeld. Vanaf deze brug heb je overzicht op dit zwaar bevochten gebied.
- Volg Sasweg tot einde. Hier rechtsaf, Veerweg. Na brug over het Oude Maasje, kruising, rechtdoor (fietspad). Na 400 meter monument Kapelsche veer 📖 13.
- Na bezichtiging monument. Draai om en fiets terug. Voor brug rechtsaf, Overdiepsekade.
- Na 2600 meter linksaf, brug over het Oude Maasje, Polanenweg (geen naambordje).
- Einde Polanenweg, T-kruising, rechtsaf, Scharlo. Volg weg, na 500 meter T-kruising linksaf, Blokenweg. In bocht links aanhouden en viaduct onder Maasroute door.
- Op kruising linksaf, Oudestraat. Weg volgen. Oudestraat wordt Veerstraat. (toegestaan voor fietsers) Voor Café d'Oude Haven links aanhouden en bij voorrangskruising rechtsaf, Raadhuisstraat.
- Na 100 meter rechts het Oorlogsmonument Waspik 📖 14. De tekst op de plaquette onder het beeld is in mei 2020 aangepast.
- Na bezichtiging, vervolg weg tot T-kruising voor de Bartholomeuskerk. Op het fronton staat de Latijnse tekst 'Haec est Domus Domini', dat aangeeft dat dit het huis van de Heer is.
- Sla rechtsaf, Kerkstraat, en vervolg route vanaf punt 1. Sla linksaf om naar het startpunt Den Bolder te gaan.